

L'infern quotidià de les presons

XAVIER MONTANYÀ

NARRATIVA

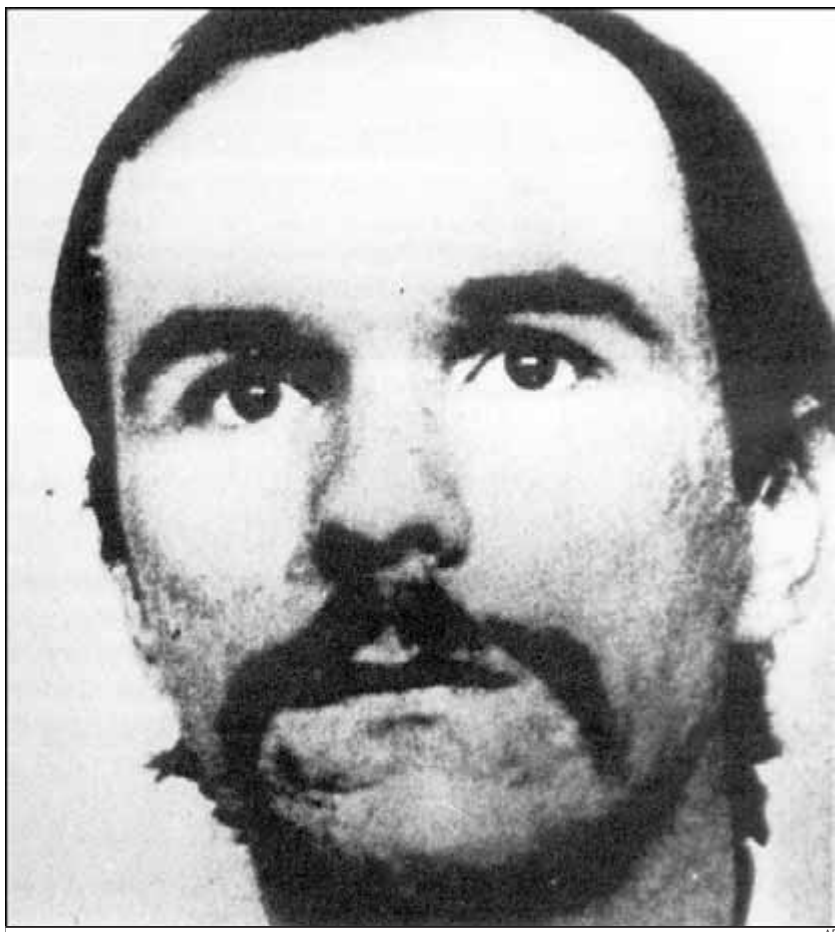
Jean-Marc Rouillan, *Odio las mañanas*.
Pròleg de Martin Winckler.
Traducció de Maria Teresa Gallego.
LLAÜT. Barcelona, 2004.

Ja era hora que algú es decidís i s'esforcés a publicar aquí el llibre *Odio las mañanas*, de Jean-Marc Rouillan (Auch, 1952), antic militant del MIL, dels GARI i d'Action Directe, condemnat a perpetuïtat a França des de fa 18 anys, set dels quals els ha passat en cel·les d'aïllament. L'any 2001 l'aparició d'aquesta obra va provocar una interessant polèmica sobre la degeneració del sistema penitenciari francès, la seva suposada utilitat i la necessitat d'obrir un debat profund, social, polític, intel·lectual, per repensar un sistema de càstig inventat el segle XIX que, per les dades que es tenen, a banda de garantir la nostra il·lusió de seguretat, és una màquina que engendra més destrucció i més violència. El llibre de Rouillan és la veu que ens arriba de la part d'ençà dels murs, però no és un lament, és la constatació serena, però no resignada, de l'home que coneix a la perfecció el món carcerari, perquè és el seu. Aquest llibre va contribuir a afegir noves perspectives al debat general que ja havien iniciat el d'una doctora i el d'un capellà: Véronique Vasseur amb *Médecin-chef à la prison de la Santé* (Le Cherche-Midi, 2000) i Michel Niauxat amb *Les prisons de la honte* (Desclée de Brouwer, 1998).

En una entrevista que es va publicar al setmanari *El Temps* poc després de la publicació del llibre a França, l'autor m'explicava així el seu propòsit inicial: "He intentat de transcriure el que sentia i veia al meu voltant, la permanent imbricació del passat en el present, el record, la realitat i el fantasma, el no viscut més enllà d'una paciència vana, la submissió i la revolta. I el temps, per damunt de tot, immòbil. La mort lenta de les presons especials reservades a les condemnes molt llargues. Aquells que no sortiran fins que no passin vint, vint-i-cinc anys, malalts, esgotats, vells. Aquells que acabaran la carrera morint en un llit d'hospital. Aquells que es refugien en la bogeria. Aquells que ja no tenen forces per sobreviure".

Odio las mañanas s'allunya de la denúncia política massa evident. No cal. La

realitat en si ja és una denúncia. Rouillan descriu l'infern quotidià de les presons amb una ràbia continguda que impregna les frases de passió i de força. El seu relat impressiona i, a més, té el mèrit de no caure en el tòpic de fer un diari personal de presó intimista i dramàtic. Ben al contrari, d'ell no en parla gaire, la seva mirada es fixa en les vides dels seus companys, dels altres condemnats a llargues penes, en el seu passat i en aquest present absurd en què s'ha convertit la seva existència, i explora les seves vagues esperances de futur. Són vides trencades, moltes ja sense sortida, sotmeses a l'arbitrarietat d'un funcionament jurídic-penal que no té lògica, que esdevé una maquinària inhumana que, en comptes d'afavorir, potser, algun dia, un possible retorn a la

JEAN-MARC ROUILLAN EL 1980, QUAN VA SER DETINGUT

societat que hi ha més enllà dels murs, la impossibilitat.

El relat de Rouillan té un pols serè, una inquietant combativitat calmada, quan narra les sensacions i les repercussions dels interminables set anys que va viure en règim d'aïllament, dies en què cada minut li suposava un acte de resistència, quan reflexiona sobre el pas del temps, que és com Pentotal, com una droga, que ell combat amb la literatura, el recurs que l'ha ajudat a resistir, a sobreviure, i que potser és el factor que confereix tanta energia i sinceritat a la seva escriptura.

UN HOME ENTREGAT A L'ESCRITURA

"En el meu calabós de Fresnes -m'explicava- em vaig entregar de manera natural a l'escriptura. Escriure era la meva relació amb el món, amb els altres, però també amb mi mateix. Quan em llevava, m'instal·lava fent una cerimònia gestual dels objectes semblant a

la trimil·lenària del te al Japó i després feia gargots als quaderns escolars sobre el formigó encastat en el mur que em feia de taula. I després de quinze anys, ara, al matí, després del cafè, escric. Tots els dies escric. I cada mot ha esdevingut una droga. Un antídote!".

Malgrat la calma aparent, en els seus paràgrafs de vegades s'explicita, clarament, i d'altres s'endevina, latent, una dura crítica a la hipocresia social i a la mentida. La seva conclusió és que les presons són la tortura blanca, un eliminador políticament correcte, adequat als temps postmoderns. "En aquest país -ironitza- en què el sentit comú popular sap perfectament que si es pega un gos lligat es torna dolent, s'accepta i sembla d'allò més normal que uns quants bojós del garrot s'acarrissin amb uns quants milers d'homes encadenats".

LA BOGERIA DINS DE LA PRESÓ

I ell, igual que els altres militants d'AD, després de tants anys de presidi i de vagues de fam per demanar millores de la qualitat de vida, sap prou bé el que diu. El seu company Georges Cipriani s'ha tornat boig i les autoritats jurídiques es neguen a donar-li tractament psiquiàtric fora de la presó. Nathalie Menigon ha intentat suïcidar-se diverses vegades, té problemes psicològics, està mig paralizada a causa d'una embòlia i conti-

nua tancada. La justícia francesa no considera que hi hagi motius suficients per a la seva excarceració per motius de salut. En canvi, la mateixa justícia ha permès que el funcionari del govern de Vichy Maurice Papon, sentenciat a presó per crims contra la humanitat, visqui tranquil·lament a casa seva perquè té més de 90 anys.

En el fons, el testimoni polític i humà de Rouillan és una lliçó de coherència respecte al seu passat i les seves idees polítiques. No es peneix de res, i afirma ben clar que no renegarà mai. "No besaré la creu que m'acosten als llavis. És possible que em rosteixi en les fogueres contemporànies, però mai no abjuraré". Una veu desafiant, clara i ferma, que posa en evidència moltes de les renúncies polítiques generalitzades i les traïcions que s'han viscut, a França i aquí, des dels anys 70. I que també qüestiona, per extensió, el que tots nosaltres sabem: la banalització de les històries polítiques i socials del passat, malauradament tan habituals en els grans mitjans de comunicació.

Encara que sigui un tòpic, crec que és certa l'afirmació que la salut democràtica dels països es pot mesurar per l'estat de les seves presons. No estem bé de salut i creiem que ho podem dissimular amagant la realitat de les presons i posant totes les barreres possibles a un debat que incideixi frontalment en el problema. Malgrat que porta 18 anys tancat, tota una vida, Jean-Marc Rouillan continua al peu del canó i provoca el debat. En acabar de llegir el llibre et preguntes: en aquests 18 anys, què hem fet tots els altres que ens hem quedat tranquil·lament tancats a fora?

NARRATIVA

Una ombra lleugera

JOAN PONS

Pasqual Mas i Usó, *Diva*. Premi Ulisses.
TÀNDEM EDICIONS. València, 2004.

Davant la moda actual de la literatura catalana que consisteix a confondre la realitat d'un vocabulari limitat i un domini digital de la llengua amb el desig d'una prosa sintètica, elegant i contemporània, és un plaer llegir un escriptor com Pasqual Mas i Usó (Almassora, 1961) i una obra com *Diva*, guanyadora del premi Ulisses 2004. Llevat de falles puntuals -a vegades la música dels com-com ensucra en excés el text, tots els personatges parlen de la mateixa manera i, en ocasions, posa en boca de la protagonista expressions que no lliguen amb la seva educació reprimida i amb la seva personalitat: "El clítoris de pedra de la Valletta trempa imponent penetrant el mar"-, l'autor aconsegueix treure a la llum una llengua viva i posar-la amb nitidesa al servei de la història.

L'argument de la novel·la és senzill. Hermínia Gómez, una cantant d'òpera nascuda a Almassora i batejada a Florència com *La Spagnoletta*, veu truncada la seva rutilant carrera per culpa de la Primera Guerra Mundial. Obligada per les circumstàncies internacionals a deixar els prestigiosos teatres d'Europa, viatja a Amèrica, on s'amaga sota la màscara d'Elena Serra, per dedicar-se al gènere menor de la sarsuela. Aquesta traïció, que li tancarà les portes de l'elitista món de l'òpera, li provocarà una depressió que només l'elixir de l'amor aconseguirà curar.

En primera persona i amb salts cronològics subtils que marquen i estructuren de manera suau els capítols, la protagonista ens narra els esdeveniments més importants de "la fal·làcia controlada" que és tota autobiografia -"allò que m'ha copsat, allò que m'ha fet créixer, és el que paga la pena de ser contat"- des de la perspectiva dels seus orígens rurals valencians i des del seu present cosmopolita representat per l'òpera.

UNA COMBINACIÓ DE GÈNERES

Pasqual Mas i Usó, doctor en filologia i director de la revista internacional de teatre *Fiesta cultura*, basteix amb *Diva* un cos narratiu sòlid a base de barrejar el llibre de viatges, la literatura postal i la tècnica biogràfica. Hermínia Gómez assumeix resignada el destí de les heroïnes que ha interpretat a l'escenari -Tosca, Norma, Carmen, Aïda, Mimí...- mentre recorda amb nostàlgia des d'Almassora les ciutats on ha actuat -Alexandria, Lisboa, Florència, Venècia, Milà...-, els personatges que ha conegut o que han acudit als teatres on ha cantat -Vicente Blasco Ibáñez, Fortuny, la infanta Isabel Francesca d'Assís...- i els protagonistes del temps axial que li ha tocat viure: Dreyfus, Mata-Hari i Zola.

Tot i no ser la destal que pregonava Kafka que trenca el mar gelat dels nostres cors, *Diva* és una intel·ligent reflexió sobre la memòria, sobre la fragilitat del passat -una ombra lleugera- i sobre la necessitat que tenim els humans de crear-nos màscares que ocultin la nostra veritable identitat. Un llibre molt recomanable per als amants de l'òpera i de la bona literatura.